

В 350-ТУ РІЧНИЦЮ ЛЮБЛІНСЬКОЇ УНІЇ*

Припадаючи на сей рік 350-ту річницю Люблінської унії Польща відсвяткувала з небувалою урочистістю, а польська преса присвятила тій пам'ятці цілий жмут статей, в котрих більше або менше щасливо старається з'ясувати вагу і наслідки сеї події для польської державности. Часописи найріжнорідніших партій і партійних відтинків, починаючи від "Słowa Polsk-го" аж до "Dziennik Ludowo-го", вважають Люблінську унію актом *добровільної* злуки литовського і українського *народу* з польським на основі "вольні з вольними, рівні з рівними". Величають польську державу, що тоді, коли в західній Європі здобували землі війною, насильством, Польща ширилася не огнем і мечем, а "розпростертем плащі *любови*". "Kurjer Lwowski" зазначає з притиском, що "коли візьмемо під увагу вже тоді визначно демократичний лад польської держави так, що о ніякім насильстві *народної волі* не могло бути мови, то стане річчю певною (??), що тільки з доброї волі і ясного зрозуміння справи зродився сей одинокий в своїм роді державний союз" (ч. 219). Учений польський історик Болеслав Лімановскі, в тій же часописі, вважає унію вже тому виразом глибоких життєвих потреб *обох народів*, що вона не повстала нагло, відразу, але витворювалася звільна, більше чим півтора століття від Городельської 1413 р. (чому не від Кревської 1385 р.?) аж до Люблінської 1569 р. Після сього мірила унія Ірландії з Англією є виразом в четверо глибоких життєвих потреб обох народів, бо витворювалася від 1169-го до 1800-го р., тобто більше чим 600 літ. Вкінці всі часописи порівнюють тодішню хвилю до теперішньої. "Wiek nowy" (ч. 5464) рекламує для тодішньої Польщі відкритте ідей, заключених в 14-ох точках Вільсонової програми, ідей, за котрі культурний світ щойно тепер звів п'ятилітню війну. "Dziennik Ludowy" підносить, що як тоді, так і тепер Польща не шукає розв'язки дорогою завойовання, але з актом унії в руках хоче сотворити великий акт згоди на своїх східних межах.

* Публікується за виданням: *Воля*, ч. 11 (Станіславів, 1919). – Д. Г.

Нам тяжко серед теперішніх політичних відносин полемізувати з висновками польської преси. Тому обмежимося на з'ясування голої історичної правди, на наведенні декількох стверджених історичними дослідженнями фактів. Перш всього зазначимо, що починаючи від XVIII ст., а особливо від часів Великої революції загально привикли ми під назвою *народ* розуміти не тільки упривілейовану верству, вельможів і шляхту, але ціле без виїмку населення даного краю чи держави. Між тим в акті Люблінської унії брали участь тільки три чинники: король, вельможі і шляхта, котрі разом не представляли тисячної частини народу; питати про думку і волю народних мас тоді нікому й в думку не приходило, бо “у визнано демократичнім ладі польської держави” їх не признавали за горожан; се були панські кріпаки, холопи. Тому говорити тут про добровільну умову *народів*, про прояв *народної волі* се щонайменше дивне непорозуміння і яркий анахронізм. Але й між згаданими трьома чинниками, призваними до участі в акті унії, не було згоди і ясности. Король Жигмонт Август щойно тоді рішився перевести унію, коли стало ясно, що не може надіятися потомків, значить, коли інтереси династії втрачали для нього практичну вартість. Литовські і українські вельможі були рішучо противні повній злуці з Польщею, боячися, що тоді втрачуть вплив на ведення справ своєї держави та не бажаючи перенесення польського суспільно-державного ладу на литовсько-українські землі. Дрібна литовська шляхта відносилася до унії прихильно, сподіючися на польський лад бути зрівняною з вельможами та бути звільненою від поношення державних тягарів, значить, руководилася тут своїми виключно становими інтересами. До того на Литву саме тоді дуже натискала Московщина і шляхта сподівалася, що унія облегчить воєнні тягарі. Король, улягаючи натискові рішачучих чинників польської держави, став особливо від 1562 р. все сильніше натирати* на литовських панів, щоби пристали на унію і раз за разом скликавав в тій справі спільні сойми Польщі і Литви. Щоби ще більше приєднати литовську шляхту, а з другого боку зломити опір вельможів, Жигмонт Август допустив на литовський сойм шляхту в більшім числі, чим се досі було в звичаю і в 1564 та 1565 р. надав їй всі права, які мала польська шляхта. Та мимо всього того не обійшлося без насильства. Коли на соймі, що зібрався з кінцем 1568 р. в Любліні, представники Литви

* Можливо, мало б бути ‘натискати’ або ‘напирати’. – Д. Г.

замітили, що король хоче їх змусити засісти з поляками у спільнім соймі, вночі під 1-го марта 1569 р. виїхали з Любліна, думаючи таким чином зірвати сойм. Але польські пани представили королеві, що се може остання нагода вихіснувати корисні відносини і спонукали його, бодай Волинь і Підляше прилучити до Польщі. Король згодився на се і дав наказ волинським і підляським сенаторам та депутатам, явитися в польськім соймі, бо ті землі вже прилучені до Польщі. Та вони довго не приїзджали; аж коли король загрозив їм відібраннем маєтків і урядів, тоді явилися і по довгих пересправах при кінці мая присягли на вірність Польщі. Бачучи, що справа пішла доволі легко, польські сенатори вимогли на королеві, щоб проголосив прилученне до Польщі ще й Браславщини, а в кінці й Київщини. Бачучи, куди діло йде, литовські пани вернули на сойм до Любліна, щоби рятувати, що ще вдасться врятувати. І тоді з обкроєною Литвою заключено умову, відому під назвою Люблінської унії.

Публікація *Д. Гордієнка*

Myron Korduba.

On the 350th Anniversary of the Lublin Union.

Abstract. In this article, the author argues with the Polish press about the 350th anniversary of the Lublin Union, which was celebrated in Poland in 1919. In contrast to the Polish press, the author emphasizes that 1) the Act of the Lublin Union was not a voluntary union of Poland and Lithuania, it was an act of Polish violence against Lithuania; 2) Ukrainian lands became part of the Polish Kingdom not voluntarily, but forcibly annexed by the King of Poland; 3) The Polish-Lithuanian Commonwealth was not a democratic country, as in other countries of Europe at that time, only the Polish nobility had full political rights. The common people remained completely powerless.

Keywords: Lublin Union, Polish-Lithuanian Commonwealth, democracy, annexation.